جاک لاکان

شا ڕێگەی زمانی عەقڵ و شاگردە زیتەڵەکەی سیگمۆند فرۆید

لە ئینگلیزییەوە: ماجد خەلیل

جاک لاکان پزیشک و شیکەرەوەی دەروونی و زانای فرە بوارو فرە ڕەنگی سەدەی بیستەمی فەرەنساو خۆرئاوا، قوتابخانەی دیاری دنیای ڕەوانشوناسی و داهێنەر و دۆزەرەی زمانی شاراوەی عەقڵی مرۆڤەکان. ئەو تەنیا بیرمەندێکی کایە و کیانی فەلسەفەی دەروونـزانـی نەبوو، ئـەو تەنها پرۆفیسۆرو وانەبێژێکی نێو زانـکـۆی پـاریـس نەبوو، بەڵکو شۆڕشێک بوو لە گۆڕینی ئاڕاستەی تێگەیشتنەباوەکانی دونیا سەبارەت بە رامانی فەلسەفەو فەنی دووانلنی عەقڵی مرۆڤ.

لاکـان شۆڕشێك بـوو لەنێو زانكۆی پاریسدا، شۆڕشێك بوو هێلەی شۆڕشی فەرەنسی دەیـان ساڵ پێش خـۆی، تیۆر و ناوی دایە زانستە مرۆڤایەتییەکانی خۆرئاوا. ئـەو دیـارتـریـن نـمـوونـەی ئـەو پزیشکانە بوو کە بەرۆحێکی ڕەسـەنو ڕەوگەیەکی کلاسیکییەوە، ژیانی دایـەوە بەسیگمۆند فرۆید. چونکە کاتێ ئەو هەبوو، دروست سیگمۆندیش هەبوو، ئەو رۆحێکی نوێی فرۆید بـوو، بـەڵام رۆحێك لەپاش جەنگی جیهانی دووەم، لەپاریسەوە هەڵتۆقا. لاکان بۆ ماوەی ۳۰ ساڵی رەبەق لە زانکۆی پاریسدا بێ دابڕان سیمینار و موحازەرەکانی بوونە سەنەمێك و شەیدایانی دەروونزانی بوونە بەندەی.

بیرمەندانو دەروونناسان و ئاشنایانی بواری دەروونناسی، جاك لاكان بەیەكێك لە هەرە زانا مەزنەکانی بـواری شیکەرەوەی دەروونـــی دادەنـێـن، کە لەپاش فرۆیدەوە توانیویەتی دەستکەوت، دەرەنانێکی ئێجگار مـەزن بداتە توێژینەوە ئەکادیمییەکانی بواری رامان رۆچوون لە دەروونـی مرۆڤ

و لەمەیدانی شیکردنەوەی دەروونی فرۆیدزمیشدا هەنگاوی گەورەو بێ وێنەی هاویشتووە

سیمینارە زارەکییەکانی جاك لاکان وەك مامۆستایەکی زانکۆی پاریس ناوبانگی ئەویان هێند بردە پێشەوە، کە لە ساڵی ١٩٥٣ بەدواوە ئیدی ئەو بۆخۆی بووە مەدرەسەیەکی سەربەخۆو سەهەندی تیۆرەکانی بەسەر بیرکردنەوەی دەروونناسانی تەواوی ئەوروپاو دنیاوە جێهێشت. هەتاوەکو ئێستەیش توێژینەوە لەمەڕ بەرهەمەو بیروڕاکانی جاك لاکان بەرەو بەرینتر دەڕوات و دیارترین وەرچەرخانێکیش کە ئەو کردی ئەوە بوو، کە تیۆرەکانی بوونە قەڵایەکی تۆکمەو تەیار بۆ پشتیوانی لە دەرونشیکاریی فرۆیدو ئیدی رەوتێکی تری دایە نەیارانی فرۆید، ئاراستەی فرۆیدیزمی خستە سەر رەوگەیەکی نوێ و لەتەك ئەکادیمیستانی بواری شیکارە دەرونییەکان ئاشتی کردنەوە .

جاك لاکان لەخانەوادەیەکی بۆرجوا هاتە دوونیاوە ناوبراو ساڵی ١٩٠١ هاتووەتە دونیاوە. ئەو بۆخۆی لەسەرەتادا رشتەی پزیشکیی دەخوێنێت، دواتر وردەوردە دەست و پەنجەی لەتەك زانستی دەرونشیکاریدا نەرم دەکات. بەجۆرێك لە چلەکانی سەدەی رابردوودا بەفەرمیی تێکەڵ دەبێت بەکۆمەڵەی پاریسیی بۆ شیکارە دەروونییەکان. لاکان پێشتر لەساڵی ١٩٣٢ توانی دکتۆرا بەدەستبێنێت، ئیدی بەتەواوی یەکلا بوویەوە بۆ تێکەڵکاری و بەراوردی نێوان پزیشکیی دەروونی و شیکاری دەروونی، ئیدی جاك لاکان لەو مەیدانەدا بووە پێشەنگی تیۆرە وروژێنەر و جێبایەخەکان، لەسەر دونیای ژن و مەفهومی سەرنجڕاکێش و پەی پێنەبردووی لەمەڕ پرۆسەی سێکس، جوتبوون، زانیاری نوێی لەسەر خۆشەویستی، ماهیەتی نزیکبوونەوەی کچ و کوڕی هێنایە ئاراوە، چونکە هەوەڵجاربوو لە نیوەی دووەمی سەدەی بیستەمدا راڤەی وتەگەلێك بکرێت کە شەیدایانی بواری سێکس بەپیریەوە بچن.

جاك لاکان وتەکانی هەمیشە ببونە سەردێڕی نوسین و هەواڵی گەنجان بۆی مشتومڕو جەدەلێکی نوێی زانستی لەتەواوی ئەوروپادا خولقاندبوو. هۆڵی موحازەرەکانی لەپاریس ببویە شوێن کەیفی هەموو ئەو میوانە زانستخوازانەی کە دەهاتن لەوێ بەدرێژایی دەیان رۆژ لە وانەکانیدا ئامادە دەبوون. جاك لاکان بەتوانا ئوێگەریەکەی لەنەخۆشیەکانی عەقڵ، شێتی و تایبەتمەندیی بیری ژن دەدووان، هەموو تیۆرەکانی قوتابخانەی سایکۆلۆجی و سایکۆلۆجی فرۆیدی دایە بەر نەشتەری توێژینەوە، لەبەرامبەر کۆمەڵەی ئێونەتەوەیدا بیرەکانی خۆی نومایاندەکرد.

جاك لاکان بەسود وەرگرتن لە دونیای فەلسەفەو بە شەنو کەوکردنی هیگڵ، هایدگەر و ئاشنایەتی بەتەواوی ئەم بیرمەندانە پۆل ئالیوار وئاندریە مالرو وجورج باتای وجان لوی بارو. چەندانی تری کایەی زانستە مرۆڤایەتییەکان تایبەتمەندییەکانی هەمویانی تێپەڕاند. چونکە ئەو پێی وابوو پزیشکی دەروونی و شیکاری دەروونی لەنەخۆشییەکانی زیهن و خودو عەقڵدا کافی نین، بەڵکو ئالایە زمازو ئەدەبی سوریالی و لەو پێودانگەشەوە قەسیلە شێوە زانستی، ئەدەبییەکانی ئێجگار رەواجیان پێداکرد. ئەو ئەدەبوو کەشفکردنی موعەمای زمانی لە زانستی شیکاری دەرونیدا، بۆ یەکەمجار بە شێوەیەکی زانستی سەلماندو تێکەڵکارییەکی جدی لەو پێناوەدا هێنایە بەرهەم

لاکان لەمیانی شیکارەکانیدا ئیدی بوویە خاوەنی تیۆرێکی دیارو بەرچاو کە ناسرابوو بە تیۆری زمانەوانی لەشیکاری دەرونیدا، ئەو پێی وابوو زمان و وشە دەربڕی ناخن، وابەستەیەکی تەواوی دەلالەتەکانی خەونیشی لەپەیوەست بە زمانەوانییەوە لێکدابوویەوە، بەم هەنگاوەی نوێترو قوڵتر لە فرۆید توانی شۆڕبێتەوە بۆ نێو دونیای خەون. دیارە جاك لاکان بێبەش نەبوو لەرەخنەو رەخنەگرتن و هەڵوسانی دەنگی جیاواز لەبەرامبەر تیۆرەکانیدا. هەربۆیە هەندێك بە شێت و سەرلێشێواو راڤەی بۆچونەکانیان دەکرد، بەڵام تاوەکو ئێستایش تیۆری زمانەوانی لە زانستی دەرونناسیدا بە گرنگترین ئەو تیۆرانە دادەنرێت کە پەیوەندی نێوان دەرون و زمان نومایان دەکات و کۆدی عەقڵی مرۆڤ لە سەرنجەکانی ئەودا دەدۆزرێتەوە. هەرچەند کە نوسینەکانی جاك لاکان دژوارو ئاڵۆز بوون و بەسانایی لێیان تێنەدەگەیەنران، بەڵام لەنێوەندی رۆشنبیریدا لەوەدەمەدا گرەوی لە زۆرترین بیرمەندانی فەرەنسا، ئەوروپا بردبوویەوە چەندکە نوسین و مەقالەکانی پرفرۆشترینی پەنجاو شەست و حەفتاکانی سەدەی رابردووبوون

جاك لاکان لەبەرئەوەی پێی وابوو زمان بریتییە لە دەربڕی لاشعور و هەستی شاراوەی مرۆڤ، بۆیە کلیلی دۆزینی لائیرادی مرۆڤی لەشێوە و شکڵ و کۆدەکانی زمانی مرۆڤدا دۆزییەوە، لەوێوە هەم راما هەمیش شۆڕبوویەوە بۆنێو دونیای لاشعوری مرۆڤەکان. ئەو لەومیانەدا ناوبانگی گەیشتە لوتکە بەتایبەتی کاتێك کتێبەکەی بەناوی (کتابات) بڵاوکردەوە. هاوکات توانی بەم شێوەکارەی سەرلەنوێ لەسەرینەمای زانستی زمانەوانی وابەستەییەك بەشیکاری دەروونیو شیکاری پزیشکی دروستبکات

nietzsche

جاك لاكان لەبەرئەوەی پێی وابوو زمان بریتییە لە دەربڕی لاشعور و هەستی شاراوەی مرۆڤ، بۆیە کلیلی دواندنی لائیرادی مرۆڤی لەشێوە و شکڵ و کۆدەکانی زمانی مرۆڤدا دۆزییەوە لەوێوە هەم راما هەمیش شۆڕبوویەوە بۆنێو دونیای لاشعوری مرۆڤەکان

کە هەم کارەکانی لدی فردیناند دی سوسێر وڕۆمان یاکبسونی لەم بوارەدا پێشخستن، هەمیش سەرلەنوێ تیۆرەکانی سیگمۆند فرۆیدی بە رەگێکی نوێترەوە نومایان کردنەوە

پێشتریش تێزەکەی خۆی لەساڵی ١٩٣٢ بەناوی دەروون و زهانی پارانۆنی بڵاوکردەوە، کە وابەستەی کردبوو بە کەسایەتی مرۆڤەکانەوە. ئەو پێچەوانەی قوتابخانەی ئەمریکییەکان لە پەنجاکاندا کە لەبواری شیکاری دەروونیدا کاریان دەکرد، پێی وابوو ئاوێتەبوونی گونجانی تاکەکان لەتەك کۆمەڵگەدا لەپێشەوەی کارە نەك بەپێچەوانەوە. هاوکات لەساڵی ١٩٥٣ دا راپۆرتی رۆمای خستەڕوو کە لەوێدا رۆڵو کایەی زمانو وتەی لەشیکاری دەروونیدا خستەڕوو. جاك لاکان هەر لەکایەی زانستی خۆیدا ژیا تاوەکو ساڵی ١٩٨١ کۆچی دوایی دەکات.

خاڵی گرنگی جاك لاکانو تایبەتمەندی ئەو لەوەدایە کە دەستی بۆ بابەتێك برد، لەسەر ئاستی نوسەرو بیرمەندو شیکەرەوە مەزنەکانی وەك سیگمۆند فرۆید، بە بەڵگەی زانستی رووبەڕووی مەترسیو عەیبو عار ببوویەوە، بەڵام جاك لاکان هات ئەو بوارەی نەك هەر زیندوو راگرت، بەڵکو بوویە شاگردێکی زیتەڵی سیگمۆند فرۆیدو لەو پێناوەدا ئەسپی خۆی تاودا. جاك لاکان جیاوازی لەتەك بیرمەندو تیۆری قوتابخانە مەزنەکانی وەك ئەمریکا و ئەوروپا ئەوە بوو، کە بەشێوەیەکی ئەکادیمیو بەدرێژایی ژیانی لەگەڕمو گوڕترین ئێوەندی دونیادا بۆ فیکرو فەلسەفەو دەروونناسی لەپاریسەوە دەستپێکرد، بۆیە هەم ئەزموونی هەبوو ، هەمیش زانستو شیکاری هاوکات لەمەودای کاریدا ئەو داهێنانەی کە جەختی لەسەر دەکردەوە، کە پەیبردنو پەلکێشی ماناو

مەدلولی زمان بوو بۆئێو کایەی زانستو دەرونو هەستی شاراوەی مرۆڤ، ئیلی ئەو توانی چەمکەکان لێك بداتەوە و قسەی خۆی لەسەر گوتارو وتارە جیاوازەکان هەبێت کە لە زمانەوە دەهاتنە گۆ.

دیارە لەئێستادا شیکاری نەفسی و سایکۆلۆجی نوێ کە بایەخی ئەوتۆ بە تیۆرەکانی سگمۆند فرۆید و شوێنکەوتووانی دەدەن، لەوانە جاك لاکان کە دیارترین مەچەکی بەهێزی فرۆیدە لەنێو شیکارەکانی زانستی نوێدا بۆ شیکاری دەروونی، کە لەزانکۆ گرنگەکانی دونیادا باسی لێوەدەکرێت، تیۆری ئەکادیمی لەبارەیەوە دەخرێتەڕوو. جاك لاکان بۆخۆی رووتترو ئیاتر فەلسەفەو بایەخی زمانی هێناوەتە نێو بیۆلۆجی و دەرونی مرۆڤەوە ئەویش وەك فرۆید گرنگترین وەستانی لەسەر پەیوەندییە سۆزداری و جنسییەکان کردووە، توانیویەتی بەچەمك گەلێك بایەخی پەیوەندی زارۆی شیرەدەرو خواستە لاشعورییەکانی بەدایکییەوە ببەستێتەوە بەو خواستە لاشعورییەی کە نێرینەییەکی مرۆڤ لەتەك مێینەیەکدا هەیەتی.

جگەلەوەش جاك لاکان ئەوەی کە لەپەیوەندی سۆزداریدا خستویەتە روو، لە ئێستادا دەروناسان بایەخی زیاتریان خستووەتەڕوو، بەتایبەتی لەئێستەی کۆمەڵگەی ئەورویدا دەزانین کە رەوشی ناهەمواری ئابووری، کێشە، گرفتەکانی جەنگ، ململانێ و ئەو کەئابەی ژیانی تاکی ئەوروپی تەنیوە، هەمووی بە وابەستە بە زمان و ئەداو دەنگ شیکارکردووە. هاوکات بەشێك لە قوتابخانە شیکارییەکانی دەرونناسی، هێزی سێکس، تین، ئاوی وابەستەبوونی لەنێوان دووکەسدا، کە دەیگەڕێننەوە بۆ بونیادی پێکهێنانی خێزان و رێکخستنی داهاتووی کۆمەڵگە و پاراستنی نەژادی مرۆڤ، لەفەلسەفە و روانگەی جاك لاکانەوە باشترین هەڵهێنجانیان کردووە بۆ پاراستنی بونیادی خێزان و پەیوەندی تاکێك بەتاکێکی ترەوە. .

دیارە جاك لاکان لەتیۆرەکانیدا مانا دەدات بەهێزی لاشعوری تاکێکی نێر بۆ نێزیکبوونەوە لە تاکەکەی بەرامبەری لەچەند روویەکەوە، جیاوازی ئەم هێزە و تایبەتمەندی ئەم خواستەی مرۆڤ لەنێوان جوتەکانیدا جیادەکاتەوە لەوەی کە ئاژەڵان هەیانە بۆیەکتری. ئەویش بریتییە لە هێزی زمان لەو نێوەندەدا، ئەم تایبەتمەندییە کە مرۆڤ هەیەتی بەشێکی گەورەی پەیوەندییەکان نیشاندەدات. کەدەبێتە هۆی تێگەیشتن وەك دەزانین لەنێو ئاژەڵاندا ئەم تێگەیشتن و نیازو مەبەستە تەنها بۆ خاڵی کردنەوەیە، جاك لاکان پێی وایە کە مەبەستی سێکس لەمرۆڤدا، زمان رۆڵی گرنگی تێدا دەبینێت بۆئەوەی تەنها بۆ خاڵی کردنەوە نەبێت و روانگەیەکی لاشعوری تێدا دەخاتە روو، کە بەهەموو مانایەك پەیوەندی سۆزداری لەتەوەرەی ئاژەڵەوە دوور دەخاتەوە. جاك لاکان بەم پێیە تیۆرەکانی بوونەتە بناغەیەك بۆ زامنکردنی کۆمەڵگەیەك لەسەربنەمای لێکتێگەیشتن، لەسەربنەمای ئامانجێکی زیندوو، واتە رۆڵی زمان وەك سێکس بۆ وابەستەبوون و نەمانی گۆشەگیریی دەخاتە

پرسێکەوە کە کۆمەڵگە وابەستەیکات بە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی خۆیەوە. دیارە کە تیۆری لاشعوریی لەپەیوەندی نێوان تاکەکان، کە جاک لاکان جەختی لەبارەوە دەکاتەوە پەیدا نەبووە لە رەخنەو قسەی دەروونناسانی هاوسەردەم و سەردەمی دووای جاک لاکان.

بۆنموونە فۆن هارتمان فەیلەسوف و زانای بەناوبانگی ئەڵمانی، لەم بارەیەوە و لەکتێبە بەناو بانگەکەیدا بەناوی فەلسەفەی لاشعوور باس لەوەدەکات، کە لاشعوور ژیانی عەقڵی دامەزراو دەکات هەروەك چۆن ژیانی لاشەییەو جەسەدیی چەسپاو و دامەزراو دەکات، چونکە بەبڕوای ئەو هەموو چالاکییە پاڵپێوەنەرەکانی عەقڵی، جەسەدی و شعوری مرۆڤ وابەستەیە بەهێزی لاشعورییەوە. ئەو پشت بە نوسینێکی کارل غوستاف کروس دەبەستێت، کە پێی وایە هەمو زانیاری و ماریفەیەکی ژیانی عەقڵی، هەستەوەریی و ئیرادی مرۆڤ بەتەواوی لە نێچەو لەجیهانبینی لاشعوری ئەودا چەسپاوو جێگیرە. هەر ئەمەیش خواست و ئیرادەمان دەگۆڕێت بۆ ئیرادەیەکی لاشعوری، هەروەك چۆن نیتچە لەم بارەیەوە جەختی لەسەر ئەم تیۆرە دەکردەوە. هەرئەمەیش لەسەرئاستی دەروونی دەمانگوێزێتەوە بۆ مەیدانی میتافیزیا.

دیارە ئەمەیش لە شوێنەواری زانای نەمساوی سیگمۆند فرۆیدا وەنە، بەڵام بوونی جاك لاكان لەم نێوەندەدا وابەستەییەکی لەنێوان هەردووالدا دروست کرد. جاك لاكان لەهەمووان رووتر چەمکە ئاڵۆزەکانی شیکردەوە، نوێتر خیتاب و گوتاری مرۆڤیشی شۆڕکردەوە بۆ نێو گەمەی لاشعور، لەوێوە دیسانەوە وەك بازنەیەکی تەواوکار لاشعوریشی هێنایەوە بۆ نێو کاروبارو هەست و ئیرادەی مرۆڤ، چونکە لەباوەڕی جاك لاكاندا دوانو زمانی مرۆڤ تێکڕای لاشعورییە و دەربڕی ئەو جیهانەیە، بەڵام ئەو زیاتر وردەکاری کردووە لەوێناوەدا.

ئەوەی لێرەدا گرنگە ئەوەیە کە جاك لاكان یەکێك بوو لەو قەڵەمانەی کەتوانی مێشکی مرۆڤی هاوچەرخ بخوێنێتەوە، لەچوارچێوەی زماندا کۆی گرێ دەروونییەکان کورت بکاتەوە. ئەو هەم لەسەرئاستی دەروونی لەسەردەمێکدا هاتە پێش کە کۆمەڵگەی دووای جەنگی جیهانی دووەمی ئەوروپا ئاتاجی پێی بوو، هەمیش لەسەر ئاستی سیاسیدا توانی بنچینەیەکی گونجاو لەسیاسەتی خۆرئاوادا دابڕێژێت، کە دیالۆگ و نەزمی لێدوان و وتارە ئاگرینەکانی ماوەی جەنگ ئید حسابی رەوەندی دەروونییان بۆدەکرا، چیلی سیاسییەکان بە رەوەندێکی زانستیانەوە حسابیان بۆ ئەو ئەدەکێتە دەکرد، کە قوتابخانەیەکی رەنگین بەعەقڵ لە زانیارییەکانی جاك لاكاندا شیمانەی دەکرد.

ماوەتەوە بڵێین ئەو مەرجەعە رۆشنبیرییە و ئەو دونیا تەواوکارەی لە ئەمڕۆدا خۆرئاوا پێی گەیشتووە، بەرهەمەکەی وابەستەیە بە هەڵکشان و بەرەو لوتکەچوونی زانستە مرۆڤایەتییەکانەوە، چونکە هیچ کات زانایانی خۆرئاوا زانستە سروشتییەکانیان لە زانستە تیۆری و مرۆڤایەتییەکان دانەبڕیوە، ئێستەیش فەلسەفە، دەروونزانی و مێژوو، هەموو ئەمانە تێکەڵن بەو دەستاوردانەی لە فیزیا، کیمیا و زانستی پزیشکیدا هاتوونەتە گۆڕێ. خودی جاك لاكانیش یەکێك بوو لەوانەی کە درێژە پێدەری نەزمی کلاسیکی بوو، بەڵام بەرۆحێکی نوێوە، کە توانی زانستی پزیشکی کە بۆخۆی دەیخوێند بکاتە هەوێنی زانستێکی بەهادارو پێویستی وەك شیکاری دەروونی لە کۆمەڵگەکەیدا...

سەرچاوە:

http://www.cla.purdue.edu/english/theory/psychoanalysis/lacanstructure.html

http://www.critical-theory.com/this-so-called-crisis-it-does-not-exist-jacques-lacan-on-psychoanalysis-in١٩٧٤-/

http://www.critical-theory.com/this-so-called-crisis-it-does-not-exist-jacques-lacan-on-psychoanalysis-in١٩٧٤-/

http://www.cla.purdue.edu/English/theory/psychoanalysis/lacandevelop.html

http://www.critical-theory.com/this-so-called-crisis-it-does-not-exist-jacques-lacan-on-psychoanalysis-in١٩٧٤-/

http://www.cla.purdue.edu/english/theory/psychoanalysis/lacanstructure.html

http://www.lacan.com/seminars١a.htm

http://www.lacan.com/seminars١a.htm

http://www.cla.purdue.edu/English/theory/psychoanalysis/lacandevelop.html

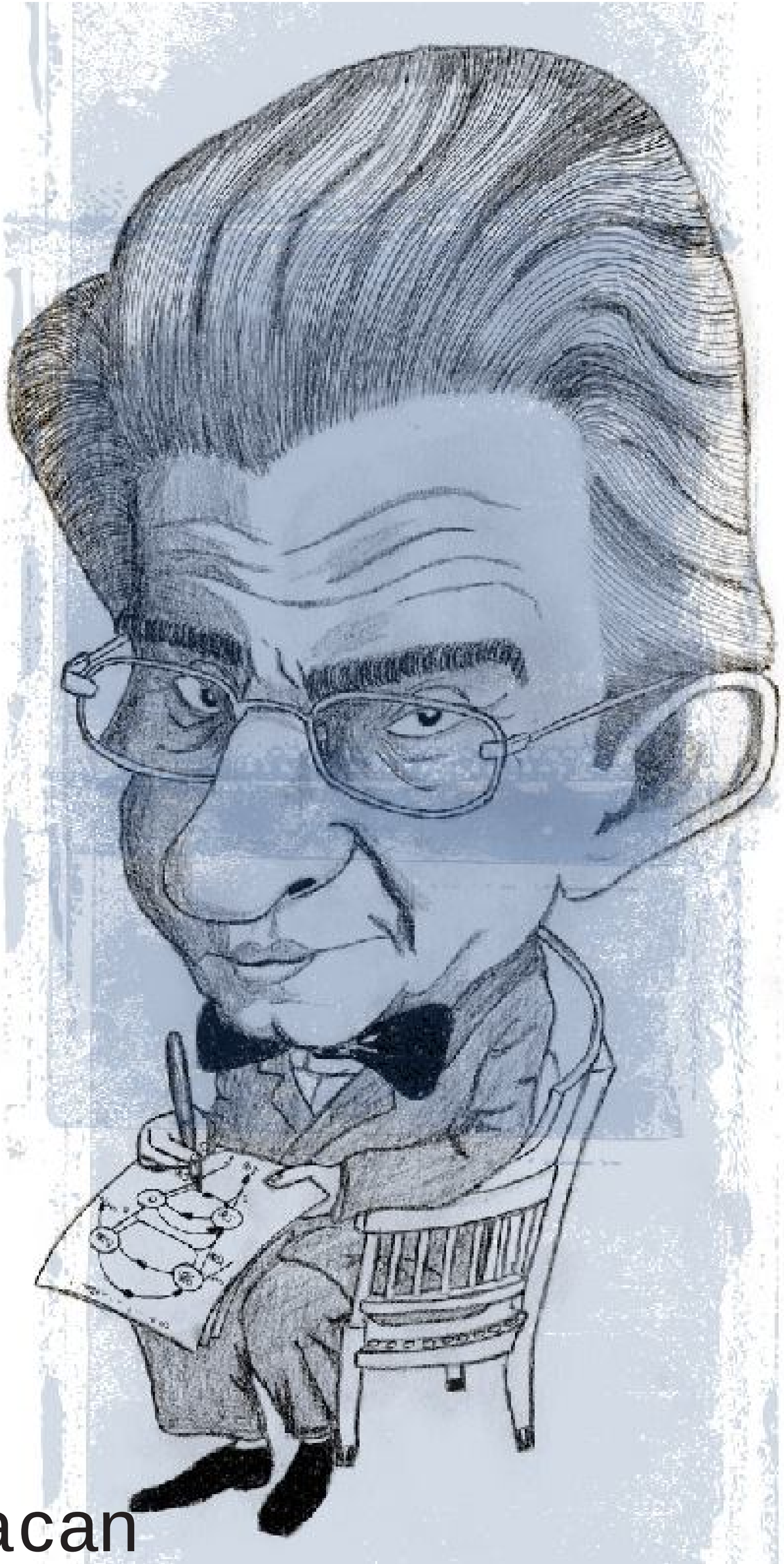

Jaques Lacan